

”Miksi en saanut näitä jo koulussa?”

Tämän kevään poikkeustilanteessa on entisestään korostunut, miten tärkeää on pystyä toimimaan digitaalisissa ympäristöissä: olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, opiskella ja tehdä työtä, saada tietoa ja palveluja. Se edellyttää sujuvaa luku- ja kirjoitustaitoa, jota ei kaikilla ole.

Lukivaikeus (lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus) on yleinen ominaisuus: sitä esiintyy arvioiden mukaan 5–10 %:lla väestöstä. Se on synnynnäinen, vahvasti perinnöllinen ja melko pysyvä neurobiologinen ominaisuus, joka ilmenee poikkeuksellisen suurina hankaluuksina lukemisen ja kirjoittamisen taidoissa henkilön muuhun kognitiiviseen kyvykkyyteen verrattuna. Toisin sanoen, lukivaikeudesta huolimatta henkilö voi olla älykäs, oppivainen, luova ja monipuolisesti lahjakas, mutta lukivaikeuden takia – jos siihen ei saa oikea-aikaista ja riittävää tukea – nämä ominaisuudet eivät välttämättä pääse kunnolla esiin.

Yksi keskeinen tukikeino on ohjaus digitaalisten lukivälineiden käyttöön. Digitaalisia lukivälineitä ovat äänikirjojen lisäksi e-kirjojen ja muiden digitaalisessa muodossa olevien tekstien kuunteluohjelmat ja -laitteet, puhesynteetit eri kielillä sekä lukemista ja oikeinkirjoittamista tukevat ohjelmat ja sovellukset. Olisi ensiarvoisen tärkeää, että kaikki lapset, nuoret ja aikuiset, joilla on lukivaikeus, voisivat tutustua näihin digitaalisiin lukivälineisiin ja kokeilla, onko niistä itselle hyötyä. Kaikki eivät niitä tarvitse, mutta monelle ne ovat käänteentekevä apu: ”Ymmärrän paljon paremmin lukemaani.” ”Työt sujuvat niin paljon nopeammin.” ”Kuin raskas reppu olisi otettu pois harteilta.”

Digitaaliset lukivälineet kuitenkin tunnetaan huonosti, ja ohjausta niiden käyttöön ei ole riittävästi saatavissa. Tällä hetkellä vain muutama pieni kansalaisjärjestö tarjoaa ohjausta niiden käytössä, ja tuen piiriin löytää vain murto-osa avun tarvitsijoista. Ohjaus on kuitenkin välttämätöntä, koska ohjelmat ja sovellukset vaihtelevat eri laitteissa. Ne eivät ole välttämättä helposti löydettävissä ja omaksuttavissa, ja ne myös muuttuvat kehityksen myötä nopeasti.

Jotta ohjauspalvelut olisivat yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla, julkishallinnon tulee ottaa niistä vastuu. Palvelut on järkevää kehittää ja toteuttaa yhteistyössä järjestöjen kanssa, hyödyntäen niiden pitkää kokemusta ja asiantuntemusta.

Tarvitaan myös asennemuutosta. Ennen digitalisaatiota ”perinteiselle” lukemiselle ei ole ollut oikein vaihtoehtoja. Nyt on toisin. Samalla kun lukemaan oppiminen ja lukemisen harjoittelu on edelleen tärkeää – ja suurimmalle osalle ihmisistä helppoa – on ehdottoman tärkeää varmistaa, ettei kukaan menetä oppimisen iloaan ja syrjäydy opinnoista tai työelämästä lukivaikeuden takia. Digitaalisten lukivälineiden avulla myös ne lapset, nuoret ja aikuiset, jotka muuten jättäisivät lukemisen sikseen, pääsevät yhdenvertaisesti muiden kanssa osallisiksi tiedosta, oppimisesta ja koko kirjallisesta kulttuurista.

Sarianna Reinikainen, toiminnanjohtaja
Erilaisten oppijoiden liitto ry

Marja-Sisko Paloneva, toiminnanjohtaja
Datero ry